UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Column: De derde macht?

van Uchelen, M.J.

Publication date
2026

Published in
Goed Bestuur & Toezicht

Link to publication

Citation for published version (APA):
van Uchelen, M. J. (2026). Column: De derde macht? *Goed Bestuur & Toezicht*, *2026*(1), 89.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:13 Nov 2026

Column Marleen van Uchelen-Schipper
DE DERDE MACHT?

Wie controleert nou eigenlijk de raad van toezicht? Dat is een vraag die de laatste tijd weer vaker wordt gesteld, vooral in de culturele sector.
De raad van toezicht van een stichting wordt wel eens 'de hoogste macht' genoemd. Maar dat is niet terecht, in ieder geval niet in juridische zin. Een stichting is van zichzelf, niemand is daarvan 'eigenaar' en niemand heeft dus de hoogste macht. Tegelijk heeft een raad van toezicht vaak wel veel *feitelijke* macht. De statuten kunnen de raad van toezicht bijvoorbeeld de bevoegdheid geven de bestuurders te benoemen, te schorsen en/of te ontslaan. Wel is het zo dat interne toezichthouders zich, net als bestuurders, bij alles wat ze doen moeten laten leiden door het belang van de stichting en de daaraan verbonden organisatie. Bij een stichting is er soms een veelheid aan belangen betrokken: het belang van de oprichter, de subsidieverstrekker, de werknemers, de maatschappij … Het is aan de raad van toezicht om een goede afweging te maken tussen deze deelbelangen met het oog op het bereiken van het stichtingsdoel. De raad moet in voorkomende gevallen kunnen motiveren of en waarom een bepaald belang de doorslag gaf, zeker als het gaat om belangrijke besluiten. Bovendien kan een dergelijk besluit getoetst en zelfs vernietigd worden door de rechter. Dat geldt ook voor schorsing of ontslag van bestuurders.
De Commissie Halsema, die in 2012 werd ingesteld naar aanleiding van incidenten in de semipublieke sector (door de overheid gefinancierde zorg, onderwijs en woningcorporaties), merkte op dat de raad van toezicht daar als het ware de samenleving en de rechtstreeks betrokken burgers (leerlingen, patiënten, huurders) vertegenwoordigt tegenover het bestuur. Cliëntenraden, ouderraden en huurdersorganisaties hebben invloed op de governance, bijvoorbeeld door het wettelijke recht om een lid van de raad van toezicht voor te dragen. Kenmerkend voor de semipublieke sector is bovendien dat er sprake is van extern toezicht dat in handen is van sectorgewijs ingerichte inspecties en toezichthouders. Bovendien moeten interne toezichthouders in sommige sectoren een geschiktheidstest doen voordat ze mogen beginnen. Ook bijvoorbeeld bij pensioenfondsen is een toezichthouder actief: DNB houdt niet alleen toezicht op financiële soliditeit, maar ook op integer handelen.

Formeel 'toezicht op toezicht' geldt dus alleen voor bepaalde soorten stichtingen, maar niet voor culturele instellingen. De hiervoor genoemde motiveringsplicht bij besluitvorming geldt niettemin voor alle stichtingen. Dat is een algemeen principe. De vraag blijft dan wel wie daarop een beroep kan doen. Het feit dat bij culturele instellingen niet een 'derde macht' aanwezig is, kan dan wringen. Vooral bij grote culturele instellingen is er weliswaar een werknemersvertegenwoordiging, maar degenen die 'cultuur genieten' laten zich lastig organiseren in een apart gremium dat echt iets kan bereiken. Algemene verantwoording naar subsidieverstrekkers is wel een stok achter de deur, maar dat gebeurt vaak achteraf en in meer algemene zin. Een verplichte regeling voor het geval zich conflicten voordoen tussen bestuur en raad van toezicht kan een oplossing zijn. Maar ook daar blijft nog steeds de keuze: welke 'derde' wordt daar dan bij betrokken?

Marleen van Uchelen-Schipper is universitair hoofddocent aan de Universiteit van Amsterdam en adviseur bij Houthoff. Deze column is geschreven op persoonlijke titel.